

Rakovec, I., 1973: *Razvoj kvartarne sesalske favne v Sloveniji*. *Arheološki vestnik*, 24: 225–270.

Šuklje, F., 1933: *Iz prošlosti sisara. Priroda (Popularni časopis Hrvatskog prirodoslovnog društva)*, 23 (6): 177–181.

Vidic, J., 1994: *Alpski svizec (Marmota marmota L. 1758) v Triglavskem narodnem parku in drugod po Sloveniji. Razprave in raziskave, Triglavski narodni park TNP*, 3: 21–23.

Slovarček:

Dryas. Zadnja tri (starejše, srednje in mlajše) najhladnejša ledenodobna obdobja pred holocenom.

Glacial. Hladne dobe (v vseh geoloških obdobjih), v našem primeru pleistocenu.

Interglacial. Tople, medledene dobe (obdobja med poledenitvami, glaciali).

Riss. Riška hladna doba, trajanje od 347.000 do 128.000 let pred sedanostjo, predzadnje obdobje po razvrstitvi za Alpe.

Würm. Würmska hladna doba, trajanje od 115.000 do 11.700 let pred sedanostjo, zadnje obdobje po razvrstitvi za Alpe.

Pogovor s Stanetom Peterlinom – začetnikom poklicnega naravovarstva v Sloveniji • Pogovori

Pogovor s Stanetom Peterlinom – začetnikom poklicnega naravovarstva v Sloveniji

Jana Vidic

Stane Peterlin, univ. dipl. biolog, je leta 1961 v Referatu za varstvo prirode pri Zavodu za spomeniško varstvo Ljudske republike Slovenije kot po vrsti tretji poklicni naravovarstvenik začel svojo službeno pot. Zaključil jo je z upokojitvijo leta 2000 na Ministrstvu za okolje in prostor kot svetovalec vlade za področje ohranjanja narave. Je začetnik in snovalec doktrine poklicnega naravovarstvenega dela, naslednik botaničarke in naravovarstvenice dr. Angele Piškerin, most med preteklo in sedanjo generacijo poklicnih naravovarstvenikov. Rodil se je pred 85 leti (13. 12. 1937). Bil je tudi urednik zbornika *Varstvo narave* (v letih od 1963 do 1991) in revije *Proteus* (v letih od 1995 do 2002) ter dejaven član Prirodoslovnega društva Slovenije.

Spoštovani Stane, okolje in danosti v mladosti nas običajno močno zaznamujejo; ne da bi se zavedali, nam utirijo življenje in

odkažejo smer. Tebi so jo močno v bližino narave, najprej kot študentu biologije in nato kot poklicnemu naravovarstveniku. Kako se spominjaš svoje mladosti? Kje in kako si jo preživel?

Zrastel sem na vasi Velike Poljane pri Ortnoku, za kar sem usodi neskončno hvaležen. Dano mi je bilo spoznati kmečko življenje, biti del vaške skupnosti, biti tesno povezan z naravo, z rastjo in zorenjem pridelkov, neposredno zaznavati menjavanje letnih časov ... Na bližnji Mali Gori, kjer so bile enkrat letno košene senožeti, sem se srečeval z orhidejami, za mene takrat skrivnostno majnico, mravlinjimi volkci, modrasom, ki je več let živel na istem mestu, vevericami, srnami, divjimi prašiči, zajci in sledovi vseh teh živali. Tam sem prvič prav od blizu srečal tudi medveda, volka, še danes vidim pred očmi njegov košat rep, ko je skočil tik pred naju s stricem, ko sva šla v gozd po drva, pa jazbeca, ki je tik pred

Stane in Marjana Peterlin leta 2016 na Jezerskem pri rastišču lepega čeveljca (Cypripedium calceolus).

Foto: Jana Vidic.

menoj zagodel in zbežal s svojo potresajočo se postavo. Posebno doživetje za nas otroke je bil večerni vzpon na hrib Grmado (864 metrov) v Mali Gori, od koder smo v daljavi občudovali luči Ljubljane, ob lepih in jasnih dnevih pa na obzorju Kamniške Alpe, ki so nas vabile in nam budile hrepenenje po gorah in novih doživetjih. Osnovno šolo sem obiskoval na Velikih Poljanah, nižjo gimnazijo v Ribnici, višjo gimnazijo pa v Kočevju, kamor sem se vozil z vlakom. V višji gimnaziji sem se vključil med tabornike in kot tabornik sodeloval v Gorski straži. V tej vlogi sem prvič zaznal namen in poslanstvo varstva narave.

Tvoj študij biologije je potekal v letih od 1956 do 1961. Kaj bi izpostavil kot posebno dragocenost iz tistega življenjskega obdobja?

Študij biologije na Biotehniški fakulteti v

Ljubljani imam v lepem spominu. Bili smo majhna študijska generacija, bilo je nas le 17, študij nas je končalo manj kot 10. V času študija sem prejemal štipendijo kočevskega okraja z obveznostjo, da po koncu študija poučujem biologijo ali naravoslovje v šoli, česar sem se zelo veselil. Nato pa so se dogodile spremembe. Ob koncu študija so bili okraji ukinjeni, s tem tudi moja pogodba o štipendiranju in posredno obveznost poučevanja v šoli. V tem času, ko sem za pol leta podaljšal absolventski staž, sem bil primoran opravljati razna dela, da sem lahko preživel.

Po končanem študiju te je pot zanesla v poklicno naravovarstvo? Kako se spominjaš začetkov?

Moj študijski kolega Boštjan Kiauta je že med študijem občasno pomagal dr. Angeli Piskernik, referentki za varstvo narave pri

Zavodu za spomeniško varstvo Ljudske republike Slovenije. Ko je izvedel, da iščem službo, mi je svetoval, naj se oglasim pri njej, ker je sam imel druge načrte. Res sem se oglasil pri njej in dr. Angela Piskernik, botaničarka, prva doktorica znanosti, velika osebnost, me je prijazno sprejela. Posebej jo je zanimalo moje delovanje pri Gorski straži. Takoj mi je ponudila dvourno, malo kasneje pa štiriurno delo na dan. Opravljaj sem razna tehnična dela in urejal arhive s predlogi za zavarovanje. Očitno sem jo z

izdelki prepričal, saj mi je delo podaljšala in mi obenem povedala, da se želi upokojiti. Pri vodstvu Zavoda me je priporočila za svojega naslednika, vendar s pogojem, da zaključim študij. Res sem novembra leta 1961 diplomiral in s prvim decembrom istega leta nastopil službo poklicnega naravovarstvenika v Referatu za varstvo narave pri Zavodu Ljudske republike Slovenije za spomeniško varstvo s polnim delovnim časom. Ostala mi je še vojaščina, ki sem jo nastopil marca leta 1962. Ko sem se po letu dni vr-

nil, me je čakala redna služba. Žal pa ni bilo denarja za dve osebi in tako je dr. Angela Piskernik morala zapustiti službo, še preden me je prav uvedla v delo. Vendar sva ostala v tesnih stikih še naprej. Nanjo me vežejo lepi spomini, bila je velika osebnost in zelo cenim vse njeno delo.

Takratno poznavanje narave je temeljilo na zbranih in objavljenih podatkih o prirodnih oziroma naravnih znamenitostih, zlasti iz prispevka *Naravni spomeniki Kranjske*, ki ga je objavil botanik Alfonz Paulin leta 1905, iz turističnih vodnikov, ki jih je v letih od 1913 do 1924 napisal potopisec in

Angela Piskernik in Stane Peterlin na Zavodu za spomeniško varstvo Ljudske republike Slovenije leta 1961. Foto: Tone Wraber.

organizator planinstva Rudolf Badjura, ter iz prispevka *Domovinski prirodni spomeniki*, ki ga je v letu 1944 objavil gozdarski inženir Anton Šivic. Na podlagi teh objav sva z dr. Angelo Piskernikom pripravila enoten pregled naravnih znamenitosti in ga objavila leta 1962 v prvi številki zbornika *Varstvo narave* pod naslovom *Pregled zaščitene in zaščite vrednih naravnih objektov Slovenije*. Leta 1961 je bil sprejet *Odlok o razglasitvi Doline sedmerih jezer za narodni park*. Z dr. Piskernikovo sva začela organizirano zbirati strokovno gradivo za razširitev parka. Vsega gradiva je bilo veliko in dr. Piskernikova je dosegla ustanovitev samostojnega zbornika za varstvo narave, ker so bili članki o varstvu narave prej objavljeni v zborniku *Varstvo spomenikov*. Tako je izšla prva številka samostojnega naravovarstvenega zbornika leta 1962.

Prva leta sem v službi varstva narave na republiškem zavodu deloval sam, v naslednjih letih pa so se mi pridruževali novi sodelavci, nekateri le začasno, drugi za nedoločen čas. Do leta 1980 so bili to Rok Golob, Milan Natek, Janez Gregori, Milan Orožen Adamič, Marjan Ravbar (vsi le za kratek čas), Franc Vardjan, Rado Smerdu (vse do njegove prezgodnje smrti v soteski Predaslja leta 1984), Peter Skoberne, Baldomir Svetličič, Matjaž Puc. Kasneje, po letu 1980, so nastajali tudi regionalni zavodi za spomeniško varstvo in v njihovem okrilju tudi sodelavci za varstvo narave.

Kakšen je bil v začetnem času tvojega službovanja odnos družbe do narave? Je bilo varstvo narave družbeno sprejeta dejavnost?

Dr. Angela Piskernik me je poleg dela na Zavodu želela vključiti tudi v odbor Prirodoslovnega društva Slovenije, kjer je tudi sama delovala. Na društvu sem bil lepo sprejet, sam pa sem hitro dojel, da službeno delo lahko dobro povezujem z društvenim. Že kmalu po začetku službovanja me je doletela prva velika »naravovarstvena pre-

izkušnja«, povezana z nameravano gradnjo hidroelektrarne na reki Soči pri Trnovem, z velikim jezom v Bovški kotlini. Sočo naj bi zajezili v zoženi dolini med vznožjem Kanina in Polovnika z osemdeset metrov visokim nasipom. Za njim naj bi nastal devet kilometrov dolg in do en kilometer širok vodni zbiralnik z okrog dvajsetmetrskim nihanjem vodne gladine. Tako bi bil velik del doline Soče in del Koritnice pod vodo, v celoti tudi vas Čezsoča. Potrebna so bila velika prizadevanja, prepričevanja, utemeljevanja, soočanja, da se to ni zgodilo in da je reka Soča v tem delu ostala ohranjena. Pri tem je k našim službenim prizadevanjem zelo veliko pripomogel med drugimi dr. Maks Wraber, botanik, fitocenolog in pedagog, ki je bil kot zagovornik ohranitve doline Soče dejaven že pred tem. Sodeloval pa je tudi pri Prirodoslovnem društvu Slovenije. Javnost je burno protestirala in projekt je bil zavržen.

V tem času je predsedovanje Prirodoslovnega društva prevzel dr. Miroslav Kališnik, ki je bil varstvu narave zelo naklonjen. Skupaj sva zasnovala idejo za širšo popularizacijo varstva narave in tako smo pri društvu leta 1967 organizirali *Teden varstva narave* (program smo objavili v 9.-10. številki lanskega letnika), ki je lepo uspel. Dr. Kališnik, ki je bil zelo uspešen organizator, je dal pobudo, da bi zbrano gradivo objavili v brošuri. Za urednika sem bil izbran jaz. Ko smo zbrali prispevke, smo ugotovili, da je gradiva za celo knjigo. Tako je nastala *Zelena knjiga o ogroženosti okolja v Sloveniji*, pregledno poročilo o stanju okolja v Sloveniji, ki jo je društvo posvetilo slovenski javnosti in so jo odnesli na Konferenco Združenih narodov o človekovem okolju v Stockholmu leta 1972. Ena od vidnih pobud pri društvu je bila ureditev *Muzeja v naravi* pri Divjem jezeru v Idriji, ki smo ga lahko povezovali tudi z naravovarstveno službo pri Zavodu. Iskali in našli smo podporo pri idrijskem muzeju, ki ga je vodil Jurij Bavdaž, in tudi pri idrijski gozdarski službi. Jeseni leta 1972 je

Divje jezero pri Idriji, leta 1972 opremljeno kot Muzej v naravi. Foto: Stane Peterlin.

bil razglašen kot *Muzej v naravi*. Društvo in Zavod za varstvo narave sta tudi tu delovala z roko v roki. Prvič smo za panoje uporabili melapan plošče, ki so bile odporne proti vremenskim vplivom.

Omenil si, da si svoje naravovarstveno delo izvajal tudi pri akcijah v okviru Prirodoslovnega društva Slovenije. Kaj je še zajemalo tvoje delo pri društvu?

Ker me je pedagoško delo veselilo že iz gimnazijskih let, saj sem bil že kot gimnazijec tabornik in član gorske straže, sem z veseljem sodeloval tudi pri društvenih akcijah z mladimi. Društvo je imelo utečene ekskurzije za krožkarje in njihove mentorje. Naravoslovni krožki so namreč delovali vse šolsko leto in društvu so poročali o rezultatih svojega dela. Za nagrado so mentorje in dijake, ki so bili izbrani na nagradnih ekskur-

zijah, po manj znanih delih Slovenije vodili priznani strokovnjaki za določena področja. Imel sem srečo, da je službo na društvu prevzela moja žena Marjana, biologinja, in skupaj sva lahko uresničevala vrsto idej, ki so širile naravoslovno zavest. Društveni program je vseboval vrsto članskih ekskurzij, delavnic, srečanj, in člani društva so pri vseh radi sodelovali. Tudi tako smo utrjevali naravoslovno idejo.

V kasnejših letih smo pri društvu organizirali tudi čezmejne ekskurzije, na katerih so nas sprejemali in pokazali svoje posebnosti naši naravoslovni prijatelji, na primer trentinski naravoslovni muzej, švicarski narodni park, Schwarzwald in drugi.

V času delovanja žene Marjane je društvo poleg malih razstav, namenjenih predvsem šolam, pripravilo tudi dve veliki pregledni razstavi o društvenem delu – ob petdesetle-

Članska ekskurzija Prirodoslovnega društva Slovenije v dolino Dragonje junija 1987. Foto: Marjana Peterlin.

tnici in šestdesetletnici delovanja. Prva je predstavila predvsem vlogo društva in šol pri varstvu narave, druga pa je pokazala vse delovanje društva v šestdesetih letih. Obe in vse male razstave je oblikovala naša in društvena prijateljica in podpornica arhitektka Edita Kobe, za kar se ji tudi tu iskreno zahvaljujemo. Ob šestdeseti obletnici pa je društvo odlikoval tudi takratni predsednik države gospod Milan Kučan. Tudi tega smo bili veseli.

Predsednik Republike Slovenije Milan Kučan na razstavi ob šestdeseti obletnici društva v družbi društvenega predsednika in tajnika z zanimanjem prebira zgodovino društva. Foto: arhiv Prirodoslovnega društva Slovenije.

Marija Gosar je v okviru mladinske raziskovalne akcije Raziskovanje onesnaženosti zraka s šolami po vsej Sloveniji vodila akcijo Zrak. Pod strokovnim vodstvom Franca Batiča so izdelali lišajsko karto Slovenije, ki je bila v javnosti zelo odmevna. Foto: Stane Peterlin.

Pri društvu sem se vsa leta počutil zelo dobro, ker sem občutil, da mnogi člani, nekateri kot cele družine, dojemajo poslanstvo varstva narave, in zdelo se mi je, da s tem doprinesam k širitvi dobrih idej.

V pogovoru za revijo *Varstvo narave*, ki jo je izdal Zavod Republike Slovenije za varstvo narave oktobra leta 2022, si podrobno opisal aktivnosti svojega službenega delovanja. Katere posebej izpostavljaš?

Po odhodu Angele Piskernik v pokoj leta 1963 sem nadaljeval z uresničevanjem njenega načrta za vzpostavitev velikega Triglavskega narodnega parka. Leta 1961 je bil namreč sprejet zakon, s katerim je bila zavarovana le Dolina Triglavskih jezer z delom Komarče. Potrebne je bilo več kot desetletje dela, prepričevanj in usklajevanj, da je bil končno, 28. maja leta 1981, sprejet zakon o velikem parku.

Ena od pomembnih nalog v sedemdesetih in osemdesetih letih je bila poglobljeno vrednotenje narave Slovenije in izpolnitev meril vrednotenja za opredeljevanje naravne dediščine Slovenije. Na podlagi teh prizadevanj je v letu 1976 nastal *Inventar najpomembnejše naravne dediščine Slovenije*, katerega urednik sem bil. K delu smo pritegnili vse takratne eminentne naravoslovne strokovnjake, ki so z velikim zanosom in prizadevnostjo pri tem sodelovali.

V letih od 1980 do 1986 je potekala nominacija za vpis prve slovenske lokalitete na Unescov seznam. Poleg sodelavcev Zavoda je bil zelo dejaven tudi takratni direktor Parka Albin Debevec. Prizadevanja so obrodila rezultat: 28. novembra leta 1986 so bile Škocjanske jame kot prva lokaliteta v Sloveniji vpisane na Unescov seznam svetovne dediščine.

Vsa leta tvojega službenega delovanja si bil neformalni mentor celi generaciji naravovarstvenikov in povezovalc formalno samostojnih (republiške in regionalnih) služb varstva narave. Na kakšen način si to dosegel?

Naravovarstveniki republiškega in regionalnih zavodov smo se redno srečevali na tematskih sestankih, velikokrat smo se sestali tudi na terenu, skupaj obravnavali probleme in skupaj iskali rešitve. Name so se za nasvet večkrat obrnili kolegi z regionalnih enot, zlasti mlajši, ki so se kmalu po začetku svoje službene poti znašli v težkih in konfliktnih položajih. Vedno sem poskušal delovati povezovalno, zavedal sem se zahtevnosti naravovarstvenega poklica, ki v primerih zoperstavljanja ogrožanju narave terja veliko mero družbene izpostavljenosti in odgovornosti. Pri tem je pomembno, da je naravovarstvena ideja temeljito preverjena, utrjena. Temu so bile namenjene medsebojne razprave, pogovori in terenska preverjanja.

Prirodoslovno društvo Slovenije, Ljubljana
Zavod SR Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine
Inštitut za gozdno in lesno gospodarstvo

Vas vabijo na prireditev

NARAVA — NAŠA SKUPNA DEDIŠČINA

v okviru Dneva slovenskih naravoslovcev in v počastitev 100-letnice pragozdnih rezervatov in 70-letnice Spomenice o varstvu narave, ki bo v prostorih Inštituta za gozdno in lesno gospodarstvo, Ljubljana, Večna pot 2

v petek, 15. decembra 1989
z začetkom ob 16. uri

Program:

- Nagovor gostitelja — Marko Kmecl, dipl. ing., oec.
- Uvodna beseda — Ciril Zlobec, podpredsednik RK SZDL
- Varstvo naravne in kulturne dediščine v luči razvoja in perspektiv — dr. Marijan Slabe
- Naravoslovje in ekologija med včeraj in jutri — prof. dr. Kazimir Tarman
- 70 let Spomenice o varstvu narave — Stane Peterlin
- Podelitev priznanj Angele Piskernik in Ferdinanda Seidla
- Razstava naravoslovne fotografije „Neznana narava Slovenije“ — dr. Luka Pinar
- Predvajanje izbranih diapozitivov in ogled razstave
- Družabno srečanje

V okviru prireditve bo tudi predstavitev publicistične dejavnosti Zavoda SR Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine

Prisrčno vabljeni!

Te za konec lahko poprosim še za kakšno misel ali modrost s perspektive tvojih minulih šestdesetih let, najprej v poklicnem varstvu narave, nato ob zavednem spremljanju dogajanj v naravi in družbi, ki bi jo predal novim generacijam poklicnih naravovarstvenikov.

Moja prva velika preizkušnja je bil načrt za potopitev reke Soče pri Bovcu. Pokazalo se je, da je bila podpora javnosti za ohranitev reke večja, kot smo pričakovali. Takrat smo se zavedli, da je treba javnost vključevati in z njo sodelovati. Naši zavezniki so bili tudi člani Prirodoslovnega društva Slovenije, Planinske zveze Slovenije, gozdarske službe in posamezniki. Tako sem se naučil povezovati ljudi,

Eden od primerov sodelovanja in povezovanja sorodnih ustanov.

ki jim je bila ideja varovanja blizu, in tako smo delovali tudi v razvijajoči se naravovarstveni službi. Hvaležen pa sem tudi ženi Marjani in sinovoma Primožu in Marku, ker smo skupno lahko podoživljali naravo in razumeli potrebo po njenem varstvu.

Danes pa tega delovanja ni več mogoče tako uresničevati. Moji nasledniki imajo sicer mnogo dela, ki ostaja javnosti skrito. Mislim, da se morda premalo posvečajo tudi nevladnim organizacijam in ljudem, ki jih povezuje pravilen odnos do narave. Take posameznike in društva bi bilo treba posebej pohvaliti. Prirodoslovno društvo Slovenije je pred leti uvedlo priznanja za posameznike in ustanove z željo, da jih pristojno ministrstvo sprejme kot državna naravovarstvena priznanja. Vendar se to ni zgodilo in tako danes naravovarstveniki nimamo svojih priznanj, kar nas siromaši.

Vem pa, da je to delo zahtevno in vendar lepo. Zato želim sedanji in novim generacijam veliko poguma in vztrajnosti pri njihovem poslanstvu.

S Stanetom Peterlinom se je pogovarjala mag. Jana Vidic.

Mag. Jana Vidic je na pot poklicnega naravovarstva stopila leta 1984 v Zavodu Socialistične republike Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine pod mentorstvom Staneta Peterlina. Danes je zaposlena v Sektorju za obranjanje narave na Ministrstvu za naravne vire in prostor.

Državna odlikovanja • Zvonka Zupanič Slavec je prejela visoko državno odlikovanje

Zvonka Zupanič Slavec je prejela visoko državno odlikovanje

Radovan Komel

Predsednik Republike Slovenije Borut Pahor je na posebni slovesnosti v Predsedniški palači 9. septembra leta 2022 naši sodelavki, članici uredniškega odbora poljudnoznanstvene revije *Proteus*, prof. dr. Zvonki Zupanič Slavec, dr. med., vročil visoko državno odlikovanje, medaljo za zasluge za znanstveno-raziskovalno in pedagoško delo na področju zgodovine slovenske medicine. Priznanje je počastilo in razveselilo tudi nas, sodelavce revije *Proteus* in člane Upravnega odbora Prirodoslovnega društva Slovenije, zato profesorici Zupanič Slavec iskreno čestitamo, tudi v imenu ostalih članov Prirodoslovnega društva Slovenije.

Dr. Zvonka Zupanič Slavec je redna profesorica na Medicinski fakulteti Univerze v Ljubljani in tam tudi predstojnica Inštituta za zgodovino medicine. V tridesetih letih vodenja Inštituta je pomembno prispevala k njegovemu razvoju in uveljavitvi zgodovine medicine doma in v svetu. Vztrajno zbira najrazličnejša gradiva in predmete iz slovenske zdravstvene tradicije in si prizadeva za institucionalizacijo zbirke, ki jo je vzpostavil inštitut, ter za vzpostavitev slovenskega zdravstvenega muzeja. V svoja dela iz zgodovine medicine, medicinske humanistike in kulturne zgodovine vnaša visoko strokovnost in iskreno navdušenje. Njen